

Про навчання дітей з особливими освітніми потребами у 2014/2015 н.р.

Упродовж останніх років, у процесі формування нової філософії суспільства щодо позитивного ставлення до дітей з порушенням психофізичного розвитку та інвалідністю, проведено значну роботу з удосконалення їх освіти з урахуванням переходу загальноосвітньої школи на новий зміст і структуру. З метою створення оптимальних умов для розвитку й реалізації освітніх потреб дітей даної категорії, з урахуванням індивідуальних можливостей конкретної особистості, розроблено нові державні нормативи їхньої освіченості, незалежно від типу і підпорядкованості навчального закладу.

З 1 вересня 2014-2015 н. р. у спеціальних, загальноосвітніх навчальних закладах із інклюзивним, індивідуальним навчанням впроваджується новий Державний стандарт початкової загальної освіти для дітей з особливими освітніми потребами (затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2013 р. №607), розроблений на основі Державного стандарту початкової загальної освіти (затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20 квітня 2011р. №462). Документ визначає оптимальний зміст та обсяг навчального навантаження для дітей з особливими освітніми потребами у поєднанні з відповідною корекційно-розвитковою роботою, з урахуванням Державних санітарних норм та правил «Гігієнічні вимоги до улаштування, утримання і режиму спеціальних загальноосвітніх шкіл (шкіл-інтернатів) для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, та навчально-реабілітаційних центрів», затвердженим наказом Міністерства охорони здоров'я України від 20.02.2013 № 144, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 14 березня 2013 р. за №410/22942.

В основу Державного стандарту покладено інноваційний підхід до навчання дітей з особливими освітніми потребами, відповідно до можливостей дітей даної категорії молодшого шкільного віку, оскільки основна специфіка їх навчання і виховання припадає саме на цей період. У середніх і старших класах більшість спеціальних та загальноосвітніх навчальних закладів з інклюзивним, індивідуальним навчанням, даючи базову і повну середню освіту, працюють за програмами (адаптованими програма-

ми) загальноосвітніх шкіл, зберігаючи корекційний блок). За цим Державним стандартом учні з особливими освітніми потребами можуть навчатися у спеціальних загальноосвітніх навчальних закладах, навчально-реабілітаційних центрах, у спеціальних та інклюзивних класах ЗНЗ.

Державним стандартом передбачено створення умов для здобуття початкової освіти дітьми з особливими освітніми потребами шляхом адаптації змісту і методів навчання до пізнавальних можливостей учнів; здійснення під час уроку системи корекційних заходів, спрямованих на опанування учнями навчального матеріалу. З цієї метою особливу увагу приділено корекційному блоку: корекційно-розвивальним заняттям та корекційним змістовим лініям, що наскрізно пронизують усі освітні галузі.

Базовий навчальний план, згідно з додатком, визначає зміст і структуру початкової загальної освіти дітей з особливими освітніми потребами за допомогою інваріантної і варіативної складових, якими встановлюється погодинне співвідношення між освітніми галузями; гранично допустиме тижневе навантаження на учнів; загальнотижнева кількість годин за освітніми галузями та загальнотижнева кількість годин для проведення корекційно-розвиткової роботи. Під час планування навчального процесу слід враховувати специфіку захворювання і рівень розвитку кожної дитини, тому що це – різна структура, різний термін, різний рівень освіти тощо.

Змістове наповнення освітніх галузей інваріантної складової визначається Державним стандартом початкової загальної освіти, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України 20 квітня 2011р. №462.

На виконання Законів України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», постанов Кабінету Міністрів України: від 23.11.2011 N 1392 «Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти», від 23.04.2003 N 585 «Про встановлення строку навчання у загальноосвітніх навчальних закладах для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку», наказу Міністерства охорони здоров'я України від 20.02.2013 N 144, зареєстрованого у Міністерстві юстиції України 14 березня 2013 р. за N 410/22942 «Про затвердження Державних санітарних норм та правил

«Гігієнічні вимоги до улаштування, утримання і режиму спеціальних загальноосвітніх шкіл (шкіл-інтернатів) для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, та навчально-реабілітаційних центрів», з метою впровадження Державного стандарту початкової загальної освіти для дітей з особливими освітніми потребами, у Міністерстві освіти і науки України розроблено нові Типові навчальні плани спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для дітей з особливими освітніми потребами для початкової і середньої школи (наказ № 80 від 28 січня 2014 року «Про затвердження Типових навчальних планів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку (початкова школа)», наказ від 22 квітня 2014 року N 504 «Про затвердження Типових навчальних планів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів II ступеня для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку»).

Перехід на навчання за новими Типовими навчальними планами початкових класів та загальноосвітніх навчальних закладів II ступеня для дітей сліпих, зі зниженим зором, глухих, зі зниженим слухом, тяжкими порушеннями мовлення, із порушеннями опорно-рухового апарату, із затримкою психічного розвитку, розумовою відсталістю, із складними вадами розвитку вводиться в дію поетапно з 2014-2015 н.р.:

- у початкових класах - починаючи з підготовчих, 1-2-х класів – з 2014-2015 навчального року; у 3-х класах – з 2015-2016 навчального року; у 4-х класах – з 2016-2017 навчального року;

- у навчальних закладах II ступеня – починаючи з 5-х класів - з 2014-2015 навчального року; у 6-х класах - з 2015-2016 навчального року; у 7-х класах - з 2016-2017 навчального року; у 8-х класах - з 2017-2018 навчального року; у 9-х класах - з 2018-2019 навчального року; у 10-х класах - з 2019-2020 навчального року.

Типові навчальні плани орієнтовані на роботу початкової школи за 5-денним навчальним тижнем та протягом 5 років навчання.

Інваріантна складова Типових навчальних планів формується на державному рівні і є обов'язковою для всіх ЗНЗ незалежно від їх підпо-

методичні рекомендації

рядкування, типу і форми власності. Кожна освітня галузь передбачає обов'язкову корекційно-розвиткову роботу, зміст, мета, завдання та напрями якої визначаються з урахуванням можливостей і здібностей дітей із проблемами здоров'я.

Варіативна складова формується навчальним закладом з урахуванням особливостей регіону, типу закладу, в якій передбачено додаткові години на вивчення предметів інваріантної складової. За наявності відповідного методичного забезпечення та належної підготовки педагогічних працівників за рахунок годин варіативної складової можуть вивчатися додаткові курси за вибором, зокрема: «Сходинки до інформатики», «Предметно-практичне навчання», «Абетка театрального мистецтва», «Цікава економіка» та ін. Разом з тим, години варіативної складової можуть бути використані на предмети інваріантної складової, на проведення індивідуальних та групових занять.

Відповідно до пункту 9.8. Державних санітарних норм і правил, у спеціальних навчальних закладах та навчально-реабілітаційних центрах кількість навчальних годин (сумарно інваріантна частина, варіативна, фізична культура) повинна становити на тиждень не більше: у підготовчому, 1 класі - 20 годин, у 2 класі - 21 годину, у 3-4 класах - 22 години, у 5 класі - 25 годин, у 6 класі - 28 годин, у 7 класі - 30 годин, 8-12 класах - 32 години.

Відповідно до особливостей психофізичного розвитку дітей та мов навчання передбачено окремі варіанти Типових навчальних планів початкової школи для дітей сліпих та із зниженим зором (додатки 1, 2, 3), глухих дітей та із зниженим слухом (додатки 4, 5, 6, 7), з тяжкими порушеннями мовлення (додатки 8, 9), дітей із затримкою психічного розвитку (додатки 10, 11), дітей з порушеннями опорно-рухового апарату (додатки 12, 13), розумово відсталих дітей (додатки 14, 15), дітей із складними вадами розвитку (додатки 16, 17).

Звертаємо увагу на внесення змін до додатку 5 (наказ Міністерства освіти і науки України від 11.02.2014 р. №80), відповідно до яких у додатку №5 передбачено Типовий навчальний план для глухих дітей з навчанням російською мовою.

Типові навчальні плани для дітей глухих та із зниженим слухом розробляються з урахуванням пріоритетів білінгвального (двомовного) навчання (словесна мова як мова навчання з українською жестовою мовою як мовою опанування та українська жестова мова як мова навчання з словесною мовою як мовою опанування).

Навчальні плани для учнів з помірно розумово відсталістю скла-

даються на основі Типових навчальних планів початкової школи для розумово відсталих дітей з навчанням українською чи російською мовою (додатки 14, 15) з урахуванням індивідуальних особливостей розвитку та можливостей таких учнів, навчання проводиться за спеціальними навчальними програмами та (або) за індивідуальною (адаптованою) програмою. Адаптація змісту освіти до пізнавальних можливостей учнів допускається в зменшенні обсягу матеріалу, його спрощенні за характером і структурою.

В основу систематизації матеріалів нової редакції Державного стандарту початкової загальної освіти для дітей з особливими освітніми потребами покладено 7 освітніх галузей: «Мови і літератури», «Математика», «Природознавство», «Суспільствознавство», «Мистецтво», «Технології», «Основи здоров'я і фізична культура».

Освітня галузь «Мови і літератури» з урахуванням вікових особливостей учнів у Типових навчальних планах реалізується через навчальні предмети «Українська мова (мова і читання)», «Російська, інша мова національної меншини (мова і читання)», «Іноземна мова. З 5-го класу запроваджується обов'язкове вивчення другої іноземної мови. Нею може бути будь-яка іноземна мова або російська чи інша мова національних меншин. Вивчення другої іноземної мови у спеціальних загальноосвітніх навчальних закладах з українською мовою навчання для дітей із затримкою психічного розвитку здійснюється за рахунок додаткових годин на навчальні предмети.

Звертаємо увагу на внесення змін до Типових навчальних планів спеціальних навчальних закладів II ступеня у додатках: I - для дітей із зниженим зором з російською мовою навчання; 3 - для дітей із зниженим зором з українською мовою навчання; II - для дітей із тяжким порушенням мовлення з українською мовою навчання; 13 - для дітей із порушеннями опорно-рухового апарату з українською мовою навчання (наказ Міністерства освіти і науки України від 11.06.2014 р. №701), відповідно до яких позицію «Друга іноземна мова» виключити; позицію «Українська мова» викласти у такій редакції: українська мова - 4-4-4-3-3-3; позицію «Перша іноземна мова» викласти у такій редакції: 3-3-3-3-3-3.

Всі освітні галузі реалізуються через навчальні предмети, відповідно до додатків, зображених у Типових навчальних планах для дітей з особливими освітніми потребами.

Інваріантна складова Типових навчальних планів для спеціальних

загальноосвітніх навчальних закладів обов'язково включає години корекційно-розвиткових занять, спрямованих на вирішення специфічних завдань, зумовлених особливостями психофізичного розвитку учнів. Для створення оптимальних умов оволодіння навчальним матеріалом з учнями, які потребують фізичного та (або) розумового розвитку, проводяться індивідуальні та групові заняття з корекції вад розвитку.

Корекційно-розвиткові заняття проводять лише спеціалісти навчального закладу: вчитель-дефектолог, вчитель-логопед, вчитель фізкультури (інструктор з фізкультури), вчитель ритміки тощо.

На основі Типових навчальних планів загальноосвітніх навчальних закладів на кожен навчальний рік складають робочий навчальний план з конкретизацією варіативної складової, враховуючи особливості регіону та індивідуальні освітні потреби учнів. Дозволяється перерозподіляти між освітніми галузями до 15 відсотків навчального часу, визначеного інваріантною частиною Типових навчальних планів за погодженням із управлінням освіти, у підпорядкуванні якого знаходиться навчальний заклад. Перерозподіл годин між галузями здійснюється за погодженням з Міністерством освіти і науки України.

Робочі навчальні плани на 2014/2015 н.р. для загальноосвітніх навчальних закладів для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, складаються:

для підготовчого, 1-2 класів – за Типовими навчальними планами спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку (початкова школа), затвердженими наказом МОН України від 28.01.2014 № 80 (зі змінами, внесеними наказом МОН України від 11.02.2014 р. № 133);

для 3-4 класів – за Типовими навчальними планами спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, затвердженими наказом МОН України від 03.11.2004 р. № 849 (зі змінами, внесеними наказом МОН України від 11.09.2009 р. № 852);

для 5 класів – за Типовими навчальними планами спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів II ступеня для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, затвердженими наказом МОН України від 22.04.2014 № 504 (зі змінами, внесеними наказом МОН України від 11.06.2014 р. № 701);

- для 6-10 класів – за Типовими навчальними планами спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів

методичні рекомендації

II ступеня для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, затвердженими наказом МОН України від 26.08.2008 р. № 778 (зі змінами, внесеними наказом МОН України від 11.09.2009 № 852);

- для 11-12 класів – за Типовими навчальними планами спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів, затвердженими наказом МОН України від 02.11.2004 р. № 842, з урахуванням змін, затверджених наказом МОН України від 22.08.2005 р. № 489.

З 1 вересня навчальний процес у спеціальних загальноосвітніх навчальних закладах буде здійснюватися за новими навчальними програмами, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки України від 24.06.2014 № 750 «Про надання навчальній літературі грифів Міністерства освіти і науки України».

Програми розміщено на офіційних сайтах Міністерства (www.mon.gov.ua) та Інституту інноваційних технологій і змісту освіти (www.iitzo.gov.ua).

Вимоги до структури навчального року та розроблення робочих навчальних планів, подані у листі МОН України від 11.06.2014 № 1/9-303 «Про навчальні плани загальноосвітніх навчальних закладів та структуру 2014/2015 навчального року», поширюються на спеціальні загальноосвітні школи (школи-інтернати) для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, навчально-реабілітаційні центри, санаторні школи та школи-інтернати.

При визначенні гранично допус-

тимого навантаження учнів враховані санітарно-гігієнічні норми та нормативна тривалість уроків: у підготовчому-1 класах - 35 хвилин, у 2-4 класах - 40 хвилин, які визначено Державними санітарними нормами та правилами «Гігієнічні вимоги до улаштування, утримання і режиму спеціальних загальноосвітніх шкіл (шкіл-інтернатів) для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, та навчально-реабілітаційних центрів», затвердженими наказом Міністерства охорони здоров'я України від 20.02.2013 № 114, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 14 березня 2013 р. за № 410/22942.

Нормативи наповнюваності класів, виховних груп та поділу класів на групи під час вивчення окремих предметів у спеціальних загальноосвітніх навчальних закладах для дітей сліпих та зі зниженим зором встановлюються відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 20.02.2002 р. № 128. Згідно з рішеннями місцевих органів виконавчої влади або органів місцевого самоврядування класи можуть ділитися на групи і при наповнюваності, меншій від нормативної, за рахунок зекономлених бюджетних асигнувань та залучення додаткових коштів. У складі спеціальної школи можуть відкриватися класи для дітей із складними вадами розвитку. Наповнюваність таких класів становить не більше 6 осіб.

У зв'язку з тим, що переважна більшість вчителів загальноосвітніх навчальних закладів, які працюють

в умовах інклюзії, індивідуального навчання, не мають спеціальної корекційної освіти, а отже не можуть забезпечити дітей з порушеннями психофізичного розвитку необхідною корекційною допомогою, що значно ускладнює їхню соціальну адаптацію, рекомендуємо:

- повторно опрацювати зміст нормативно-законодавчої бази з питань спеціальної, інклюзивної освіти;

- обговорити з педагогічними працівниками, які працюють з дітьми з особливими потребами, такі питання:

- основні принципи, мета та завдання інклюзивної освіти;

- про організацію інклюзивного навчання в загальноосвітніх навчальних закладах;

- психолого-педагогічний супровід учнів з порушеннями психофізичного розвитку;

- основні вимоги до розробки індивідуального навчального плану роботи з дітьми з особливими освітніми потребами;

- проведення комплексної роботи з профілактики та корекції психофізичних порушень школярів, створення умов для повноцінного розвитку їх як особистостей;

- створення умов для соціальної реабілітації та інтеграції дітей з особливими освітніми потребами, розвиток їх самостійності та життєво важливих компетенцій.

Н.ГРИЦЮК
методист ХОІППО.